

COMMENTATIONUM IN JOBUM

FASCICULUS SECUNDUS.

SCRIPSIT

ET SCHOLARUM AESTIVARUM AUSPICIA DE MORE
CELEBRATURUS

LITERARUM SACRARUM STUDIO SIS COLLEGII CAROLINI CIVIBUS

PROPOSUIT

DR. VICTOR FREDERICUS ORTHOBIUS PETRI,

EX COLLEGII MODERATORIBUS,

LINGUARUM ANTIQVARVM PROFESSOR PUBLICVS ORDINARIVS.

BRUNSVIGAE. MDCCCXXXIII.

TYPIS ORPHANOTROPHEI DUCALIS.



Cap. XIX.

v. 20. בְּעוֹרִי וּבְבִשְׁדֵי דְבָקָה עָצְמִי וְאֶתְמַלֵּא בְּעוֹר שָׁמִי

De hoc versu paullo fusius si disserere lubet, ne nobis invidiae sit, verrecunde deprecamur. De primo enim hemistichio quum interpretes nimis dissolute et perfunctorie, de altero argutius quam verius nobis locuti esse viderentur, nobis temperare nequibamus quin studiose hic veram rei rationem eruere et,¹ quae a spectatissimis commentatoribus aut pridem aut nuper in medium collata sunt, de integro accuratioris lustratione examinare conaremur; quamvis ne nobis quidem solis e vestigio fidem adhibitum iri speremus, nec ii simus, qui nostro jure omnium nos assensionem exigere posse arbitremur. Jam vero, quod sua cuique vernacula affert lucis, illustrandae veterum loquelae adhibere quantopere interdum justae interpretationi fraudi sit, hic locus experimento est. Quum enim apud nostros homines in proverbii consuetudinem abierit, ut si quem macie confectum esse, exilemque nimis atque aridam, morbo sive vehementiore sive nimium languido contractam praeferre speciem significare velimus, in ossibus eum atque cute suspensum esse dicamus, nostrates, nihil aliud dictione illa Hebraica demonstrari putantes, tam leviter difficultates in hoc loco positas praetervecti sunt, ut obvio satis errore verbum דָּבַק vocabulo „haengen“ reddiderint, eo facilius quidem in parum rectam interpretationem delati, quod latina „haerere“ et „pendere“ germanice eadem voce verti soleant. Igitur solutam viscerum, ossium cuticulaeque utrisque oppansae compagem voce דָּבַק significari statuerunt, id quod ab adhaerescendi artissimaque conjunctionis significatione, quam in Hebraica radice inesse patet, immane quantum abhorrere nullo negotio cernitur. Neque sane germanica illa vox

penduli quid laxive significare videtur, sed simpliciter eam corporis habitudinem denotat, quae nihil praeter ossa et pellem inspectantibus refert, unde totum corpus conflatum atque exstructum sit. Acrius haec intuenti facile apparebit, in verbis Hebraicis enallagen quandam poëticam, cujusvis antiquae linguae propriam, sive subjecti objectique permutationem deprehendi. Proprie quidem in corpore tabescente atque marcido demta, qua membra quasi suffulciuntur et refериuntur, adipe, quae antea tumida atque turgida fuerunt, ea extenuantur et decrescunt, adeo ut pellis, cui tenuis modo caro subest, in modum fere vātis Venusini, ut de se ipso claro illo poëmate praedicat, in cyenum transformati, desidens atque contracta angustioribus plicaturis ossibus circumdari videatur. Ex poëtica vero ratione, qua solita vulgarisque rerum, quales primo obtutu sub oculos cadunt, species in contrariam vertitur, ossa satis eleganter visceribus cutique se applicare dicuntur, quasi prominentia ossa in carnem pellemque tamquam mollem flexilemque aliquam materiem intraverint. Uti sculptoris arte signis ex marmore confectis sive aere conflatis vestimenta ita circumjiciuntur, ut ~~artum forma~~ per media involucria dignoscatur, ita quoque pellis macilenti Jobi membra ambiebat, nihil ex ossium fabrica atque commissuris celans. Haec est poëtae sententia, non alia. Non ita verbosas essent in minutis hisce expediendis, nisi vel clarissimi interpretes in voce יִבְכָּה, quasi impenetrabili sibi offusa caligine ita coecutiissent, ut ad pravam Septuaginta interpretum versionem deteriorumque, quibus illi usi fuisse videntur, codicum scripturam confugientes, putredinis significationem in versionibus suis exhiberent, a רִקְבָה, computruit, petitam. Ut tamen, utrum vere ossium putredo in leprae illius malignae, qua Jobus laborasse fertur, incommodis necne referenda sit, disquirere supersedeamus, in eo saltem perseverandum esse audacter profitemur, ut ne quis sententiae, quae sibi magis arrideat, eliciendae causa parallelismi, quem vocant, rationes pro arbitrio mutata contextorum scriptura conturbet. Si quis enim in comminiscendis novis librorum Hebraicorum lectionibus in mutuam binarum singuli versiculi partium aequabilitatem deliquerit; recens ab eo procusas scripturas, licet ingeniosissimae esse videantur, non pluris faciendas esse constat, quam Graecae Latinaeque

critices portenta, quibus metri leges prosodiaeque praecepta migrantur. Atqui in vocibus **שָׁפִי בְּעוֹר רִאֲתִמְלִיטָה** nihil inesse, quod ad antecedentia, si ad illam scripturae mutationem exegeris, relatum vel tenuissimam parallelismi sive syntactici, sive antithetici, sive synonymici *) speciem praebeat, neminem fore credo, qui infitias ire sustineat. Antithesis enim inter ossa et gingivas pro inepta sane atque frigida habenda foret, syntactica vero sententiarum conformatio in diversa potius abire quam in unum exaequari videtur, ipsorum vero cogitatorum convenientia prorsus nulla est.

Jam vero eadem de caussa plurimis interpretibus iisque ut recentissimis, ita merita laude celebratissimis circa hujus ipsius versus secundi hemistichii recte intelligendi rationem obloquendum esse opinamur. Quodsi enim recte statuitur, novissimis versiculi vocibus idem quod prioribus significari oportere, omnes sententiae, quam hic paullo altius latere non negamus, penitus eruendae conatus, quibus verbo **רִאֲתִמְלִיטָה** aliquid a maciei exesaeque tenuitatis cogitatione alienum, quod significet, tribuatur, relegandi esse videntur. Sunt quidem, qui auctore clarissimo Michaelis **הַתְּמִילִיט** ad arabicae vocis **מִלִּט** (nudavit) significationem provocantes „depilari,“ „defluentibus pilis oborta glabritie circa os mentumque nudari“ reddant, illamque turpitudinis labem in elephantiasi plerumque oriri contendunt. Idem **שָׁפִי עוֹר** nihil nisi genas, maxillas, significare arbitrantur, id quod fieri sane potest, si tritam aliis etiam antiquis poëtis dentes maxillasque vocabulo permutandi consuetudinem respexeris. (Confer modo apud Aeschylum *ἀδαμαντίνου σφηνὸς γνάθον*, cunei adamantini genam, sive apud Pindarum *λόγχας χαλκοπαρήους*, hastas aerea maxilla praeditas). Atenim illa deformitatis, quae in imberbi Jobi mento conspicienda fuerit, commemoratio, quoniam nihil pertinet ad maciem, de qua initio versus conqueritur aegrotus, pro mera ad aliud quid neque sane tetrus illud aut atrocius procedente rei amplificatione habenda est, quamobrem hic ei pro Hebraicae poëseos regulis locus esse non potest.

*) Vide doctam de parallelismo commentationem in „Lowth's Jesaias, mit Zusätzen und Anmerkungen von J. B. Koppe. Vol. I., 12—31.“

Alii, qui cum magno illo quidem, sed prae nimia eruditione subinde praestricis quasi luminibus nihil sive commenta saltem nihili facienda vidente operosaeque diligentia tenues pulvisculos rimante Schultensio proverbialis quiddam locutionis in hisce subodorantur, Jobum de immani illius morbi, in quem implicitus cubabat, totamque corporis superficiem devastante vehementia lamentari ajunt, quae iam sibi nihil integri necdum penitus exesi reliquum fecerit, nisi cuticulam dentes ambientem sive gingivam. Ecce iterum vero parallelismi normam oblitteratam! quamquam illud quoque scrupulum injicit, quod in superioribus de tabe modo, quae corpori maciem induxerat, nec vero de latius usque serpente malo, quo ipsa cutis sensim corrosa deficeret, mentionem injectam esse apparet. Ceterum ne causa quidem fuisse videtur, cur dira illa exulceratio gingivae, quae ex totius corporis corruptela et ipsa potissimum labem contrahere solet, pepercerit. Volunt quidem doctissimi interpretes, nihil aliud verba illa significare quam totum corpus vulneribus suppurantibus obiectum, in quo ne minimus quidem locus a sanie erumpente integer fuerit relictus. Schultensius haec habet: omnino enim proverbium redolet, *evasisse cum cute dentium*; in iis, qui plagis a capite ad calcem contusi jacent, et ore fracto semianimes vi spirant." At ille, ut interpretationi suae patrocinetur, duas modo phrasas proverbiales ex Arabum scriptis adlegat, quarum vim et usum ab hoc loco totiusque sententiae conformatione longissime abesse facillimum est ad intelligendum. Altera ex iis est פֶּה פָּדָה (fóddha fúho)*, *frangatur os ejus*, pro „male pereat!“ altera אֵלֶּת בְּרִיעַת אֶלְזֶקֶן (állata bedschor'at el sékn), *evasit cum sorbitiuncula menti*. Primam vero huc non pertinere sponte liquet; alteram ipsa in Gienharii lexicographi codice, unde Schultensius haec decerpsit, subjecta interpretatio: מִתֵּל אֶדָּא אֲשֶׁפִי עָלִי אֶרְתֵּלָהּ תִּימָּ כְּנָא (mithl idhá áschfa ilá' eltélph thómna nadschá) „adagium, siquis ad ultimum jam exitium adductus ipso temporis puncto incolumis evadit,“ univ-erse quidem de iis, qui ad incitas redacti subita quadam rerum vicissitudine sospi-

*) Quum typi Arabici in officinis nostris deficiant, Arabica Hebraicis Latinisque literis utcumque reddidisse suffecerit.

tantur, dici, minime tamen ad significandas spiritus vitalis morborum vehementia propemodum extincti tenuissimas reliquias neque ad effigiem corporis penitus confossi ulceribusque scissi, in quo nihil jam sani conspiciatur, exprimendum valere posse arguit.

Quamobrem valere jussis omnibus istis vastae potius doctrinae ostendendae causa, ut videtur, propositis, quam ex argumentis quae vera esse sibi ipse primus ille hujus interpretationis molitor persuaserit, profectis explicationibus intra illud luminis subsistamus, quod tralatitia vocis מַלְטָא apud Hebraeos atque Arabes acceptio conspirante structura grammatica suppeditat. Uti enim מַלְטָא sive אִמְלָא, quod de partu faciliore, sive maturo sive praematurato usurpatur, ex vera vocis origine in glabritiei viscosaeque laevitatis significatione posita emissionem sive dimissionem eamque fortuito, non voluntate effectam rei alicujus antea obseptae sive carcere quodam coarctatae denotat, ita הַתְּמַלְטָא pro obliqua ea, quae in hac verbi forma perinde ut in graecorum Medio inest, relatione ad ipsum actionis subjectum spectante, „aliquid ex se ipso dimittere“ significabit. *) Jam vero ne quis miretur, pro simplici accusativo hoc loco praepositionem בְּ subungi, illud modo tenere sufficiat, contraria quoque verba, prehensionem arctamque contractationem significantia eadem ratione cum objectis, inde suspensis, conformari uti בְּ הַחֲזִיק, et id genus alia. **) Quodsi vero in hac rei propositae enucleatione aliquid inesse credas, quod fida auctoritate careat, quid vetat quin in ea, de qua omnes consentiunt, vocis הַתְּמַלְטָא significatione acquiescamus, modo cum praepositione בְּ conjunctam activam significationem induere statuas? Uti enim complura verba, quae motum a loco in locum significant, cum בְּ composita, „afferre“, „apportare“ denotant, ita בְּ הַתְּמַלְטָא „evadere cum aliqua re“, idem erit quod „dimittere rem.“ ***) Quae quum ita sint, illud mihi

*) Eadem ratione accipiendum הַתְּחַקֵּה, sibi fines posuit, Job. XIII., 27. Vid. Ewaldii gramm. brevior. p. 82.

**) In eundem censum venit בְּ חַתָּם, obsignare, constringere. Job. XXXVII., 7. Vid. Ewald. p. 265 — 66.

***) Non prorsus absimili ratione Anglo-Britanni frequentant „to make away with one's life“ pro eo quod est „mortem sibi consciscere.“

poëta sensisse videtur: Gingivas dimittere, i. e. sub labiis superioribus exserere cogor; iam dentes cum gingivis nimium coarctato corrugatoque labello superiore operire nequeo. Id quod ad significandam macilentae faciei tennitatem pertinere in aperto est. Forsitan Juvenalis quoque de eodem oris defectu cogitaverit, ubi in descriptione decrepiti semis dicit: „frangendus misero gingiva panis inermi.“ Gingivae enim inermes non solum edentulae sed etiam nudae appellari poterant.

Jam, ut omnibus quae interpretes ex suo ingenio suisque opinionibus prompta atque procusa loco proposito, quem vaticinium de Goële appellant, admiscuerunt, repudiatis veram, qualem apud animum informavit vetus poëta, sententiam nudam sinceramque extricemus, in eorum, quae inde a v. 22 usque ad finem capitis leguntur, nexu accuratius indagando unice elaborandum est. Nihil enim interpres, qui recta simpliciue veritate obstrictus ab officii sui religione deflectere nefas habet, utrum ea quae scriptorem antiquum sive declamantem facit sive enarrantem, cogitatorum sublimitate exsplendescere an humi serpere videantur, moratur; neque quid pro ea, in qua antiqui dramatis interlocutores collocati erant, conditione ad nostram judicandi rationem revocata optimum dictu fuerit, sed illud potius, quod et loquentis ingenio, quale fabulae auctor illi tribuere voluit, et saeculi, a quo origo operis repetenda est, moribus universaeque indoli est accommodatissimum, ita curat, ut a vocabulorum significatione regulisque grammaticae non discedat. Quodsi igitur vociferationum, in quas pleno ore hic prolabitur Jobus, consecutionem adtento oculo dispexeris, haec fere invenias necesse erit: Amicos jam adversariorum personam ferentes existimationem suam quamvis innoxii insontisque atrocissimis calumniis commaculare teterrimamque, qua depressus jaceat, calamitatem crimini sibi vertere, queritur Jobus. Jam identidem repetitis innocentiae suae asseverationibus amplius immorari dedignatur, ad iram vero alienatus in minas contra inhumanos istos malignosque obtrectatores jaculandas exardescit, sed minari paratus vatis partibus susceptis nequaquam fore ut minacia verba sua ad irritum cadant, protestatur. Tabula modo saxeae prae manu mihi sit, inquit, in qua adhibito literas insculpendi apparatu inventoque verba mea a temporum injuria, ne

forte ex arenoso lapide effluent, muniendi firmamento, mala vobis in mundo esse, quibus aliter fieri non poterit quin gravissime plectamini, exaretur. Tunc enim ipsi, postquam dirae, quibus vos devovi, preces evenerint, inspecta illa tabula vera me animo prospexisse vobisque vaticinatum esse intelligeretis. Scitote igitur, superstitem esse vindicem meum Deum, qui suo interposito numine ultionem a vobis maledicis innocentiae criminatoribus expetiturus atrocissimaque supplicia a vobis sumturnus sit. Neque admodum diu poena vobis luenda cunctabitur; quinimo necopinato vos occupabit exitium, antequam ipse hisce, qui tam foede me vexant, doloribus atque cruciatibus oppressus periero. Ipse profecto testis supremum vestrum obitum intuebor et ex divinitus a vobis exacta poena oculorum fructum captabo. Exhorrescite igitur flagellum propediem a summo omnium rerum arbitro atque cognitore vobis incutiendum; exhorrescite et, si fieri potest, respiscite; res enim agitur capitalis, et si quis scelere se adstrinxit capitali, citra necem non evadet.

Ita fere, nisi penitus frustra sumus, hujus Jobi nostri orationis descriptio nobis instituenda esse videtur. Jam quibusnum argumentis freti haec qualiacunque nostra doctiorum argutiorumque arbitrorum judicio exploranda proponere animum induxerimus, paucis edisserere liceat.

Illud quidem nemo facile in dubium vocaverit quin ea, quae in voce **לֹא** inest, significatio aequè bene ad conficiendum adversarium quam ad liberationem injuste oppressi et atrociter impugnati sive prosperitatis praeter jus fasque ademptae restitutionem trahi possit; imo si tritum illud **לֹא יָדָע**, quod de caedis ultore ex ipsa interfecti hominis stirpe sive cognatis ejus in aciem adsistente usurpatur, respexeris, ad ulciscendum potius in flagitioso hoste quam ad propulsandam ab eo, qui alterius injuriae obnoxius est, cladem pertinet, ad quam rem juxta habendum esse crediderim, utrum **לֹא** primitus „redimere“ an, ut clarissimus Paulus nuper proposuit, „ultra citroque ambulare susceptumque in alterius gratiam obire negotium“ significaverit. Quidni igitur missa omni de Jobo sive reddita sponte ipsius naturae tandem convalescentis beneficio corporis sanitate, sive miraculo quodam divinitus interjecto restituenda valetudine, cogitatione in eo acquiescen-

dum est, ut Jobus dirum, quod inimicis suis deberetur fatum, quippe quod ea, qua erat, pietate non potuerit non ad Deum auctorem referre, animo praecipiens laetetur, suamque innocentiam hac calumniatorum pernicie vindicatum luculenterque comprobatum iri gloriatur. Imprudens ille quidem tam certo diras illis obnunciando a doctrina, in qua ipse audacter profutenda multus fuit, discedit sibi ipse, quippe qui antea admissa plerumque flagitia facinorosis hominibus impune abire contenderit, satis vehementer obloquitur; at haec non in praeceptis, quae ille de scriptoris consilio sancto sapientis ore profert, referenda, sed efferatae potius irae, quae ex dramatica operis descriptione in eum cum ceteris fabulae interlocutoribus humanitus errantem peccantemque cadit, tribuenda esse, facile quisque sibi nobiscum persuaserit.

Jam quod in primis nobis persuasit, ut hanc poëtae fuisse mentem conjectaremus, illud est, quod in vocabulo ~~אֶחָד~~ non, ut vulgo creditur, adjectivi sed potius substantivi cujusdam nondum recte accepti significationem inesse arbitramur, unde per totum huiusce locum laetae institutendae imaginem procurrare omniaque igitur ad convellenda potius adversariorum castra quam ad laetiores aliquam Jobo aliquando affulsuram rerum inclinationem tendere planius efficiatur. Omnes quidem interpretes illam vocem, ita ut latine „primus,“ „princeps,“ „postremus,“ pro eo quod est „primo“ sive „postremo“ usurpatur, adverbialiter accipiendam esse docent, id quod veremur ne parum recte statuatur. Hebraicam enim linguam, quippe in qua adverbiorum paucitati levandae et substantivorum sive simpliciter sive praefixa praepositione ponendorum usus et verborum deinceps collocatorum cumulatio inserviat, ab isto adjectiva pro adverbiiis frequentandi more si non omnino, plerumque tamen abhorreere constat. Quodnam igitur substantivum ea voce intelligendum sit, divinare operae est. In qua re ne extra oleas vagari videamur, primum monendum est, in toto libro nostro plura comparere, unde auctorem ejus rerum peregrinarum descriptiones notionesque non domi natas sed forinsecus advectas orationi suae intexere merito colligatur. Unde enim nisi ab exteris illa mutuari potuit scriptor, quae aequae splendide atque accurate et copiose de opere metallicorum in terrae visceribus

victitantium exposuit, quum nusquam in Palaestina, quamvis aeris ferrique venas in montibus suis celante artisque flandi feriendique metalli minime imperita, fodinas exercitas fuisse constet? Unde nisi peregre illata illa de ave Phoenice simul cum nido suo sponte suppositis ignibus conflagrante atque ex cineribus suis renascente fabula, cui quamvis disertis quidem verbis mentio ejus nusquam injecta sit, tamen loco quodam aliter vix bene explicabili orationem adsimilatam esse liquet? Ecquid aliud identidem commemoratae vadimonii in litibus contestandis necessarii praestationi subesse videtur, quam forensis, qui apud Graecos obtinebat, usus solvendorumque *πρωτανείων* sive sacramentorum aliqua cognitio? Quinimo illud ipsum quod paullo supra de scriptura plumbo incisuris, quas stilus ferreus in lapide effecerat, infuso firmanda disseritur ex observatis alienigenarum potius quam patriis moribus originem duxisse crediderim, quum simili saltem, quamvis non eadem ratione conformata monumenta, quippe quae calcem literarum sulcis infusam praeferant, hodieque in aliis Orientis tractibus, non in Judaea inveniantur.

Quibus ita constitutis nihil est quod mireris, si quis Hebraicum *אֶרְרָן* aliquid significare arbitretur, quod a patriis quidem illius gentis institutis alienum aliunde tamen facile et carminis nostri conditori et iis, quorum manibus terendum exhibitum est, innotescere poterat. Eo igitur vehementer inclino, ut quem Graeci sermone ludis committendis proprio *ἐφεδρον*, Latini *tertiarium* appellabant, eum hic significari Deumque injuriae sibi illatae vindicem cum eo conferre in animo habuisse poetam atque appositum, quo Graeca illa persona redderetur, vocabulum circumspectum in illud *אֶרְרָן* incidisse, quo uteretur apprime idoneo, conjiciam. Namque moris fuit apud Graecos, ut si forte in ludicro quodam committendo ad luctandum sive ad pugilatum impari procedentes numero legitima sortitione nomina duxissent, compositis, prouti calculi literis nominum initialibus inscripti sive urna excenterentur, sive e situla promerentur, paribus, ille qui singulus relinquebatur, demandatam sibi cum novissimo victore sive uno ex prioribus decertandi provinciam haberet. Jam vero in ejusmodi munere suscepto quum recens in arenam missus fractum jam priore certaminis labore adversarium facile superare posset, luculenta inerat victoriae reportan-

dae praerogativa, quo factum est, ut ἐφ' ἑδρος plerumque pro luctatore fortissimo, qui praeculdubio victurus esset, usurparetur. Tota porro hujus loci allegoria quum a rebus Hebraeorum populo, apud quem publice saltem nulae instituebantur exercitationes gymnicae, incognitis petita sit *), quidni ἐφ' ἑδρου quoque notionem ad partes vocare poterat poeta? **)

Ceterum omnia illa, quae sequuntur, huic interpretationi suppetias ferre videntur, modo ne, quum omne simile claudicet, nostrum hoc non claudicare jubeas. Illa enim, quae v. 26 leguntur,

וְאַחֵר עָוִי נִקְפֵּי זֶמֶר וּמִבִּשְׂרֵי אֶחָדָה אֲרֹרָה,

*) Ipsum עָוִי ex doctissimorum interpretum sententia nihil aliud quam ludicri certaminis locus, arena. Sagacissime Umbreitius confert נִאֲבֵק (pulvere conspergi) = luctari.

**) Etiam aliis scriptorum Hebraicorum locis rectius intelligendis Graeca adhiberi possunt. Succurrit modo ex ipso Jobo cap. XXXV. v. 10.

וְלֹא-אָמַר יְהוָה אֲרֹרָה עָשִׂי כִּתֹּן זְמֶרֶת בְּלִילָה

In hisce כִּתֹּן זְמֶרֶת Deum significare credunt interpretes, qui materiem laudis suae noctu canendae piis sapientiae divinae cultoribus suppeditet. Nemo tamen facile dixerit, cur nocturni modo hymni hoc loco, omissa diurna summi numinis praedicatione, memorentur. (In psalm. XLII., 9, alia enunciatorum ratio est, ubi interdiu Dei benignitati referendae gratiae cum nocturnis canticis in honorem ejus fundendis componuntur.) In qua re aliquid inesse sinistri atque inconcinni quum non praeterierit Umbreitium, לִילָה de miseria nocturnis quasi nubilis ingruente accipiendum esse censet, quis tamen nullis aliis figuratae orationis additis indiciis simpliciter noctem pro infortunio poni ferat? Nobis, quod apud Aristophanem (Nub. v. 723) legitur, φρουρὰς ἔδων ὀλλγου φρουρὸς γέννημαι, conferendum esse videtur. Ii, quibus nocturna quies sive morborum vehementia sive sollicitudinum aegrimonia perit, φρουρὰς ἔδειν dicuntur, quae phrasis proprie de excubitoribus usurpatur, qui vigiliae taedium cantibus levant. Cantica noctis vero apud Hebraeos quoque de ejusmodi pervigilii inviti solatiis, deinde de ipsis ἀγρυπνίας incommotis, quae quodvis calamitatum genus comitari solent, usurpari potuisse, satis consentaneum esse videtur. In hanc igitur formam Elihu illo versiculo loqui videtur: Ii (nimium de praegravante sceleratorum in pauperes atque aerumnosos insolentia querentes) non dicunt: ubi Deus qui nos creavit? (divinae benignitatis numquam iis in mentem venit) ille, qui molestis insomniis nos vexat?

quomodocunque singulas voces inter se concilies, eleganter homini undique adversarii ictibus sugillati penitusque contusi, qui lacero quidem corpore degluptaque passim pugnorum in se saevientium plagis cute inferiorem se ex certamine discessisse moeret, sed tertiarum, ipsius jam vice exhibita arte atque fortitudine illum, qui modo vicerat, gravissimis verberibus probe multantis conspectu ex infausto conflictu conceptum dolorem pudoremque solatur, convenire videntur. Illud quidem, dum ita loquitur, animo dimittit Jobus, ipsum esse Deum, qui adeo male se habuerit, et ita haec intelligenda sunt, quasi diro quodam fato, cum quo maledici obtrectatores conjuraverint, oppressus jaceret Jobus; sed in ejusmodi comparationibus non magis omnia ad vivum resecanda sunt, quam in Achilles, ut hoc utar, clypeo, qualem mira caelaminum confusione nobis proposuit bonus Homerus.

Ceterum, quod ad structuram hujus versus adtinet, equidem nemini interpretum plane adstipulor, sed apud Matinac instar, sicubi mihi flosculi jucundiores adspectu arrideant, undique colligere suetus, ex complurium interpretationibus, circa singula quaeque discordibus, meam universae sententiae eruendae rationem procudi. Igitur in vocum inde ab אָחֵר usque ad זֵאֵר decurrentium positura hyperbaton admissum esse existimans accusativum עוֹרִי ex כָּקֶפֶי, tamquam praeterito Piel, intellecto subjecto indefinito, pendere, זֵאֵר vero pro adverbio (ut graecum ταῦτα) accipiendum esse opinor, unde haec interpretatio efficiatur: „Postquam sic (δευτικῶς, ut nunc ipsum videre est) cutis mea penitus corrosa erit.“ Idem hyperbaton in proxime superioribus conspicitur, וְיִחְקֹר בְּסִפְרִי, pro

וְיִחְקֹר בְּסִפְרִי

Quid vero hoc loco sit זֵאֵר, collato Psalm. LXXIII. v. 17. facile est ad intelligendum. Illic est.

עַד-אֲבוֹא אֶל-מִקְדָּשִׁי-אֶל אֲבִיכָה לְאַחֲרִיתָם.

Profitetur enim psalmi illius auctor, vehementer se de prospera scelerum hominum fortuna cum summi numinis justitia concilianda aestuasse, donec aditus sibi in ipsius Dei sanctuaria patefactus sit, et interitus eorum acrius intuenti sibi apparuerit. Id quod in psalmo est,

„בּוֹא אֶל-מִקְדָּשִׁי אֶל, apud Jobum זֵאֵר, nihil aliud. Quamvis enim

nihil intercedo quin clarissimus de Wette מִקְרָשִׁים recte de consiliis divinis intelligendum esse statuatur, proprie tamen omnis locus, in quo Jehova splendidam majestatem suam sive tremendam sive placidam hominibus conspiciendam praebet, מִקְרָשׁ sive הֵיכָל (קִדְשׁ) appellatur; quamobrem nihil impedit, quin חֶזֶק אֵל aequae ad conspectum supplicii divinitus ab homine flagitioso expetendi pertinere dicas. Ubicunque enim ultionis divinae flagellum facinorosis mortalibus incutitur, ut subito converſa in ultimam miseriam felicitate flebiliter plectantur vel repente ruinam trahentes de medio tollantur, ibi Deus quasi in medias res prorumpere et in rerum terrestrium pulpitis consistere videtur. Per ejusmodi nimbos atque procellas pii luminis acies penetrat, castaque sanctimonia sibi omnia sarta tecta esse laetatur, justitiae autem divinae deletam hominum contumaciam, qui coelos quasi scandere nituntur, insaniam repulsumque eorum impetum gratulatur.

Jam, quae in versu subsequente Jobus promit, pro aptissima rei semel animo conceptae amplificatione habenda sunt, in qua ille expletæ tandem vindictæ cupiditati indulgens cavillante laetitia immoratur, suam simul innocentiam, quippe cui ab irati numinis saevitia nihil timendum sit, gloria-bunda confidentia testans. Tantum igitur abest, ut haec ineptae loquentiae notam subeant, ut ad sequentia proclivem parent transitum. Ita enim haec cohacrere videntur: אֲשֶׁר אֲנִי אֶחָדָה לִי, namque ego Deum tanta iracundia excandescentem coram intueri potero (אֲנִי enim pronomini personali subjectum nihil aliud quam אֲנִי ex oppositione intendit et futurum אֶחָדָה modo potenciali usurpatur) רֵעִיכִי רָאִה, quin meis ipse oculis inspectare potero, וְלֹא זֶר, et non inimicum (i. e. quoniam non iniquo vultu me intuebitur) כִּלְיִי בְּחִקִּי, quamvis praecordia in sinu meo fatiscant. Sed non diffiteor, haec novissima aliter quoque accipi posse, ut illa fere sententia efficiatur: atque adeo in sinu meo intestina mihi diffuunt, i. e. jam praegestiente desiderio animus meus ipsum rei eventum antevertit; totus jam in gaudium atque exultationem dissolvor, quicquid tetri formidolosique afferat ipsius Dei ejusque irascentis praesentia. Forsitan non abs re foret, si quis latinam vocem, „in sinu gaudere,“ qua voce voluptas ex alterius damno capta significatur, aliquam hujus locutionis similitudinem praeferre opinaretur.

— כִּי תֹאמְרוּ מֵה-תְּרִדְתִּי לִי וְשָׁרַשׁ דָּבָר כְּמִצָּא בִּי —

Quippini vestro infortunio coelitusque vobis immissa clade ex animo laeter? tunc enim ad seram poenitentiam adducti propter illatas insonti mihi injurias conviciisque, quae temere in me immeritum jaculati estis, adeo male vos haberi intelligetis vosque ipsi objurgabitis, quod me insectati sitis et ex inani suspicione criminandi mei materiem captaveritis! Ceterum, quod בִּי in fine versus pro לִי ponitur, illud ex confusione diversarum constructionum orationisque directae atque indirectae permutatione, qualibus exemplis apud Graecos scriptores omnia referta sunt, ab Hebraei sermonis, quanto rudiores et inconcinniores esse constat, tanto minus aliena facile explicari potest. Pro iis enim, quae contexta exhibent, aequè bene dici poterat: כִּי תֹאמְרוּ בִּי תְרִדְתִּי לִי וְשָׁרַשׁ דָּבָר תְּמָצָא בִּי Perturbatae autem Jobi menti apprime convenit, inchoatae vocabulorum conformationis oblivisci et eo quasi redire unde non exierit.

Jam ne quid dubitationis relinquatur, quin omnia superiora ad futuram atque loquentis animo jam praeceptam inimicorum poenam capitalem spectent, novissimo hujus capitis versu Jobus aperte in minas atrocissimas prolabitur:

גִּירִי לָכֶם מִפְּגִי-חֶרֶב בִּי חֲמָה עֲנֹכֹת חֶרֶב
לְכַעַן תִּדְעֵנִי שָׂדֵי.

In hisce quidem junctura inter חֲמָה et עֲנֹכֹת חֶרֶב, quum nulla vocula conciliatrice significetur, aliquid incommodi affert, facile tamen expeditur. Equidem credo עֲנֹכֹת חֶרֶב pro nominativo sive accusativo quasi quodam absoluto habenda esse, quasi dicatur: quod attinet ad scelera gladio digna, i. e. capitalia, ira divina est (in ea fertur, iis provocatur. *)

*) Quavis alia ad expediendam versus novissimi ex prioribus consecutionem inita ratione parum profici et semper inter ea, quae praecesserunt, et hancce capitis clausulam quasi quendam offendi hiatum, nonnisi contortis et e longinquo arcessitis cogitatorum adminiculis explendum, argumento quoque est operosa illa hujus nexus enodandi molitio, qua nuperrime Paulus, δ πάλιν, in sagacissima doctissimaque libelli de hoc loco nostro a viro ornatissimo Dr. Stickel editi censura, in annalibus Heidelbergensium literariis proposita, difficultatibus, quibus hi versiculi laborant, medelam afferre conatus est. Ille novam penitus totius loci interpretandi

Iis, qui voce חֲמֵה amicorum misero Jobo conviciantium virulentiam, pus atque venenum significari volant, in animum inducere non possumus ut

viam ingressus in hanc fere formam commentatus est: „Vel postquam (ad אָחִיר enim animo addendum esse ait אֲשֶׁר) cutem meam corroserint morbi cruciatus, (in זֶאֱזֵאִי enim, quod quasi זֶאֱזֵאִי esse et ab arabico زَاي, vehementer propellendo emaciavit, originem ducere contendit, nominativum subjecti sibi deprehendisse videtur, quod ad נִקְבֵּי relatum vehementis aegri corporis dolores atque convulsiones significet) ex hocce corpore meo, i. e. sospes atque incolumis Deum conspiciam; ipse, qualis sum, (אֲנִי אֲשֶׁר הָיִיתִי ad subjectum אֲנִי, quasi esset אֲנִי אֲשֶׁר הָיִיתִי, relato) eum intuebor (quod magni mea intererit, in beneficium meum, לִי) et quando oculi mei eum viderint eumque minime mihi iniquum (רָא) enim vir clarissimus futuri, primi saltem, significationem habere posse prorsus negat, eam ipsam linguae Hebraicae indolem esse, ut alterum futurum ex priore suspensum necessario formam praeteriti sive modi primi induat, oblitus; deinde, quod nemo quidem, si universe dixeris, improbaverit, ׀ hoc loco mutuum protaseos et apodoseos rationem indicare censet), viscera mea in sinu meo convalescent, i. e. in integrum quasi restitutus reviviscam (כִּלְיָי satis audacter ad radicem כִּלְיָי sive כִּלְיָי, integrari, refici, refert.) Tunc enim dicetis: Cur eum amplius persequamur? igitur radix caussae (documentum, quo me vera dixisse et ab omni opprobrio immunem esse evincetur) ex mea parte, non ex vestra inventa erit, i. e. equidem caussa stabo, vos formula cecideritis. (Miror quidem tanti ingenii sagacitatem ex hisce probabilissime concinnandis elucescentem, quae elegantissimo cuique iudicio incredibiliter subblandiatur, vereor tamen, ut, quae oratoria quidem subtilitate quamvis tersa atque tereti proponuntur, nervosae poëtae simplicitati convenient) Etenim cavete vobis a (me tamquam) tabe confecto, iam penitus per torrentem morbi vim exarescente. (חֲרִיב enim hoc loco vult esse „aridum;“ at potestne illud חֲרִיב significare, „a me tamquam arido!“) Namque ira (quali in me indigetis) abundantia est delictorum (ita pluralem עֲוֹנוֹת urget vir clarissimus et post hanc vocem incidit, saltem contra masorethicam descriptionem, quae sub חֲרִיב accentu Atnach distinguit.) Adeo enim maceror atque extenuor, ut intelligatis, quae sit sententia iudicis, i. e. ex me tamquam tabe confecto verae rerum in quaestione positarum rationis documentum captare poteritis, me intuendo vera edocebimini potius quam vano errore amplius vobis illudi patiamini. — (Igitur ad חֲרִיב iterum cogitatione supplendum erit אֲנִי, et כִּי significabit „adeo ut!“) Quam ingeniosissimam sane sed tenui, nisi omnia me fallunt, tibicine fultam interpretationis fabricam eo fere tendere ait vir clarissimus: Deus in hunc morbum, qui penitus me emaciat

adsentiamur; sic enim nude positum, quum facile ea res disertius significari potuerit, illud vocabulum invidiae malignaeque controversiae notionem luculenter satis prae se ferre vix credas. Contra vero ad illam vocem saepe intelligi nomen Dei, in vulgus constat. Quid quod in cap. XXV., „קָדַר הָלַכְתִּי וְלֹא בַחֲמָה“, nigrore obductus incedo, sed non solis aestu contracto,“ paronomasiam quandam ex illa vocis חֲמָה significatione unice explicandam reticere, sagacissimorum commentatorum opinio est. (Confer modo XX., 30, יוֹם עֲבֻרֹת, dies irae.)

Quibus ita constitutis jam non veremur, ne quis ex iis, de quibus commentati sumus, versibus necessario effici putet, ut epilogus pro germano veteris poematis exitu habeatur aut primum scriptoris consilium ad illustrandam malorum perniciem bonorumque incremento summi numinis iustitiam pertinere dicatur. Sed, ut errorem eorum, qui Jobum non serio, sed praepedito excandesciente indignatione iudicio acriore perturbatique animi impetu raptum flagitiosis hominibus nonnumquam opulentiam atque auctoritatem, summam igitur, quam vulgus laudibus praedicare solet, beatitudinem contingere docuisse contendunt, profligemus, in capitis XXI. argumentum oculos conjiciamus, quod sane tum a dissimulatione tum a nūcio protervae loquentiae aestu alienum omnia justae disputationis argutiorisque ratiocinii indicia prae se ferre videtur.

omnemque in venis meis humorem exurit, me implicari voluit, ut quidnam iudicii de eo totoque meo fato ferendum sit, vobis planum fiat. Eo enim semper connititur poeta, ut eos, qui magnas calamitates culpa modo et scelere contrahi posse arbitrentur, erroris arguat ipsoque Jobi exemplo, cujus aerumnis longe aliam subesse causam ex praefixo carminis prologo lectores intellexisse oportebat, rem secus se habere probet.“ Sunt quae quamvis ingeniose excogitata recitasse ac refutasse juxta sit, sed virum praestantissimum vix fortunam philologicam ita periclitaturum fuisse credo, nisi in voce חֲרֹב totaque gladii poenaeque capitalis injecta mentione aliquem scrupulum invenisset, pro tralaticia hujus capitis interpretatione nequaquam ex accuratiore horum versuum pertractatione eximendum.

Cap. XXI.

- 1) **Ad** haec respondit Jobus:
- 2) Auscultate, precor, verbis meis, hoc mihi ferte solatium.
- 3) Permittite mihi, ut et ipse loquar et postquam finem dicendi fecero, cavillamini.
- 4) Num forte cum homine comparor, an forte nihil est quod indignetur?
- 5) Intuemini me et exhorrescite et manu ori admota tacete!
- 6) Recordanti mihi terrores obiciuntur, ut toto corpore contremiscam.
- 7) Cur improbi incolumes degunt, ad provectam usque aetatem spiritum propagant, vel robore ferociunt?
- 8) Soboles eorum firmiter coram iis stabilita eos circumdat, totaque eorum progenies ipsis inspectantibus viget.
- 9) In domibus eorum tranquillitas a sollicitudine immunis, nec unquam eos tangit virga coelestis.
- 10) Vaccae eorum concipiunt neque ejiciunt foetum, juvenca eorum parturit nec unquam facit abortum.
- 11) Pecudum instar foras mittunt parvulos suos puerique eorum subsultant.
- 12) Accinunt tympano atque citharae et tibiae sonis laetantur.
- 13) Beate transigunt dies suos et puncto temporis ad inferos delabuntur.
- 14) Quidquod Deo dicunt: recede a nobis, tua vivendi doctrina nobis non placet.
- 15) An quid ita magnum in Deo optimo maximo, cui morem geramus, ecquid proficimus ei supplicando?
- 16) En illos, in quorum manu non sita esse dicitur felicitas sua, quorum consilia ut improborum a te amoliaris!

17) Quotocumque improborum lumen exstinguitur, in quotumquemque recidit clades, quam molitus est, quotocumque dispertitur Deus irae suae fulmina?

18) An forte paleae similes sunt vento disjectae vel aceri, quod rapit procella?

19) Quodsi Deus filiis ejus in occulto adservat ipsius calamitatem, in numerato potius ei solvat, ut scire possit.

20) Suis ille oculis videat perniciem suam bibatque omnipotentis iram!

21) Quid enim illius interest, quid domui suae in fati sit se mortuo, postquam sibi destinati menses sortilegio fuerint absumpti.

22) Numquis Deum sapientiam docere potest, eum, qui vel potentissimos condemnat?

23) Alter in media rerum omnium integritate obit, in profunda quiete atque tranquillitate collocatus.

24) Armentorum ejus stativa redundant lacte, madida turgēt in omnibus ossibus ejus medulla.

25) Alter vero animo moerore confecto vitae finem explet, nec unquam se ingurgitavit deliciis.

26) Uterque una opera in pulvere decumbunt, et putredo eos operit.

27) Scilicet, quae cogitatis, perspicio, captionesque quibus mihi struitis insidias.

28) Vos enim vociferamini: Ubi domus insolentis? Ubi tentorium contubernii malorum?

29) Annon interrogavistis transeuntes per vias? annon, quae testantur, intellexistis?

30. Enimvero die cladis parcitur improbo, die ingruentis irae divinae evadant.

31) Ecquis Deo coram instituta, quae sequatur, praeire potest? ipse ultro agit, ecquis unquam reum eum peragat?

32) Atque adeo in sepulcrum defertur ille (sceleratus), in ipso tumulto pervigil.

33) Dulces ei glebae convallis, post eum omnes mortales proficiscuntur, et priorum nemo inierit numerum.

34) Quid igitur inania mihi solatia impertitis? Ex responsionibus vestris nihil residuum nisi calumnia.

Circa versus inde a 16 usque ad 18 interjectos cum plurimis interpretum nobis dissensio est. Volunt enim, hic ὑποφωσάν esse, et Jobum nihil aliud quam ipsa adversariorum verba, qualia prompturos esse ex mente eorum atque doctrina judicaverit, nulla suae dissensionis adjecta significatione, hic inserere, quae in sequentibus refellat. Ejusmodi quidem interpellationes, quibus orator mutata quasi persona sermonis sui perpetuitatem sistit et infringit, etiam in Jobi libro hinc inde reperiuntur; at quominus hic tale quid statuendum esse cum ceteris existimemus, impedimento esse videtur illud כִּמְאֵי, ineunte v. 17 positum, quod ad alienam personam, quam Jobus sibi obloquentem faciat, relatum necessario accipiendum foret pro eo quod est „quam crebro!“ Atenim Jobi obtrectatores non modo crebro sed usquaqueque sceleratorum consilia everti ultimaque eos perniciæ affligi pro ea, quam sequuntur, secta asseverare oportet. Quapropter satius esse duco ita potius haec intelligi, ut Jobus adversariorum opinionem derisurus sua admixta cavillatione sponte ea, quae illi praecipiant, totidem verbis repetita elevet atque convellat. Igitur הִנֵּה non adversariorum sententiae sed subsannanti quasi Jobi exclamationi tribuendum esse credo. Ceterum illa עֲצַת רָשָׁעִים רָחֲקָה מִנִּי facile intelliguntur, modo ante haec verba omissum וְיֹאמַר sive כִּי־אָמַר, „ut dici possit“ apud animum subrogaveris. Illa enim vocula, quippe quam bis deinceps positam Graeco *vai, vai*, prorsus aequiparandam esse constet, asseverationem involvere videtur, qualis omnium fere linguarum exemplo ad irrisionem trahi possit; hic ergo idem erit quod „nimirum,“ „nempe,“ „scilicet.“ (ut latine dicitur: „scilicet ego hoc nesciebam,“ pro eo quod est „bene noram.“) Deinde כִּמְאֵי, quum הִנֵּה, interrogando sive exclamando inserviens, ubique fere negandi sive affirmationem saltem extenuandi vim habeat, nihil aliud esse videtur, quam demta interrogatione sive exclamatione, in oratione recta, aut „nunquam“ aut „rarisime.“ Unde hanc veram hujus loci interpretationem esse statuerim: „quam raro exstinguitur lamen malorum!“ sive: „quam nulli sunt flagitiosi, quibus conata sua secus eveniant!“

Jam haec omnia ita accipienda esse, quasi prae nimia animi ex-
 descentis perturbatione Jobus querimonias de facinorosorum prosperitate fu-
 sas in majus auxerit, adeo ut salva auctoritate sua atque fide postliminio
 retractare potuerit, a me impetrare non possum ut credam. Nimio enim
 tota oratio artificio composita et per eos, in quibus controversiae proposi-
 tae cardo vertitur, digesta est locos, nimiaque sagacitate ipsa disputationis
 subterfugia, quibus secus sentientes argumenta ad evertendam opinionem
 suam spectantia retundere aut evadere poterant, ex ipsorum mente atque
 ore arrepta intercipiuntur, quam ut hic veram, quam operis auctor tempori-
 bus ac popularibus suis praeire voluerit, de fortunae mortalis vicibus judi-
 candi rationem candide et diserte exhiberi infitieris. Illi enim, siquis forte
 unius alteriusve ad ultimam usque lineam secundam affluentemque fortunam
 quamvis atrocissimo scelere partam eos attendere juberet, ut aliquam ineptis
 suis de calamitate assidua culpaе admissae comite commentis veri speciem
 ementirentur, obviam passim posteriorum, parentum avorumque merito infe-
 licium, miseriam jactare eumque falsae suae de divina justitia vel in rebus
 terrestribus luculenter percipienda doctrinae titulum praetexere poterant,
 quasi ille, cui ipsi quidem flagitia sua impune cesserint, saltem in prole
 sua sive pessime suo exemplo depravata, sive immerito a se in invidiam
 adducta eaque de causa multis modis vexata plectatur sibiue debitas pri-
 dem alieno tandem aliquando infortunio luat poenas.

Ceterum, quae hic edisserit Jobus, nequaquam ex animo ira et indig-
 natione exacerbato proficisci, sed altiore investigatione veri tranquillaque
 rerum terrestrium observatione non minus quam coelestium sancta piaque
 religione niti, versu 22 docemur, quo adversarii ea potissimum de causa
 vituperantur, quod infeliceissimum quemque eundem flagitiosissimum esse cre-
 pantes, vesana arrogantia sibi divinae justitiae solium arrogare suaeque dictata
 summo numini sequenda venditare sustineant. Quum igitur ipsa pietate,
 non protervo fati reprehendendi pruritu impulsus, in hocce capite, ut plu-
 ries alibi, in demonstranda improborum faustitate versatus sit, nihil erat
 quod, ut vulgo docent interpretes, hanc suam doctrinam cap. XXVII. re-

tractaret palinodiaque canenda quasi cum Deo in gratiam redire conaretur, nulli quippe culpaе affinis.

Atenim ipso cap. XXVII. inspecto iterum in discrimen adducimur, quippe quod inde a. v. 13 usque ad finem prorsus contrarias superiori disputationi sententias continere videatur; ne igitur cum Plauti Palaestrione ad summum puteum enisi in praecipitium relabamur, enixe in eo elaborandum est, ut in loco quamvis lubrico gradum teneamus. Multa quidem in illis versibus inesse, quae diversa suadeant, ingenue fatendum, ab eo tamen ne transverso quidem ungue discedendum esse pro comperto exploratoque habeamus, ut scriptorem tanto ingenio splendentem a probrosa insulsae hariolationis et parum sibi constantis levitatis labe defendamus. Quem ad finem quamvis via et ratione procedendum sit, jam praemissa totius capitis interpretatione accuratius pensitemus.

Cap. XXVII.

1) **P**ergens Jobus in oratione sua figuratis sententiis distincta sic locutus est:

2) Ita vivat Deus, qui reatu me solvere detrectat, praepotentissimus, quo iubente animus mihi contristatur.

3) Etenim usquequaque spiro et naribus duco halitum divino instinctu plenum.

4) Scilicet ut labia mea impietate madeant, ut lingua mea aestnet fraudibus?

5) Pessime dispeream, si vos recte dixisse largiar; donec supremis admotus animam agam, recte factorum conscientia cedere nolo.

6) Arcto amplexu integritatem meam teneo, neque manibus dimittam neque pudore suffunduntur praecordia mea propter dies meos.

7) Maleficum induat inimicus meus, adversarius meus partes suscipiat mali!

8) In quam enim spem erigatur impius lucelli, quando Deus animam ab eo repetit?

9) An forte clamorem ejus audiet Deus, ubi in angustias fuerit redactus?

10) An forte Deo laetari poterit et omni tempore ei supplicare audebit?

11) Doctrinam divinitus acceptam vobiscum communicare volo, quae domi habet Deus, vobis non invidebo.

12) Nimirum cuncti haec calletis; cur tandem inania sic mecum instituto conflictu molimini?

13) Siccine divinitus venit hereditas impio, haecine est possessio, quam insolentes a Deo adipiscuntur?

14) An prolis eorum multitudo in caedem aucta; an progenies eorum inedia laborat?

15) An, quos superstites relinquunt, ii mortifera lue intercipiuntur? an uxores eos defunctos non lugent?

16) „Scilicet, si pecuniam arenae instar coacervaverit et vestem

17) sibi paraverit ut linum, paret modo; at probi vestem induent, insontes pecuniam sortientur.“

18) „Tineae instar domum sibi struit, tugurio similem, arte figuli aedificato.“

19) „Dives cubitum it, sed nihil est, quod peperit, vix bene aperit oculos, quum omnia evanuerunt.“

20) „Undarum instar terrores eum occupant; nocte eum furtim auferit procella.“

21) „Ventus ab ortu flans eum tollit, praecipitem agit, proturbat eum loco suo.“

22) „Tela in eum jaculatur Deus immiserabilis, nec irae temperat, a cujus manu sibi intentata se tuetur fuga.“

23) „Complodit super eo palmas soloque sibilo eum de medio pellit!“

v. 8. כִּי מֵהַ־תְּפִלָּתוֹ כִּי יִבְצֵעַ

כִּי יִשָּׁל אֱלֹהִים בְּשֵׁשׁ

Haec aliter, quam vulgo assolet, interpretati sumus, quoniam Jesu Christi verba, quibus Luc. XII. v. 20 *) in parabola celebratissima de homine propter nimiam rerum affluentiam consilii inopia trepidante utitur, ex hoc loco imitatione expressa videntur. יֵשׁוּעַ enim ex solita apud Arabes verborum mediae א verborumque concavorum, unde rursus facilis est ad verba יֵשׁוּ transitio, permutatione pro יֵשׁוּאָה positum esse arbitramur; primum autem כִּי nihil aliud nobis esse videtur quam conjunctio, quae nexum inter תְּקוּהָה et יִרְצֶעַ conciliet; postremo יִרְצֶעַ idcirco non ad Deum referendum esse censeo, quod figurae a succidenda arbore et ab exigendo debito sanitae parum inter se convenire videntur. Ut animum ex corpore veluti gladium ex vagina tractum hic significari credam aegre mihi persuaserim, quum de statu post obitum futuro, sive prospero, sive sinistro, nusquam apud Jobi scriptorem mentio injecta sit. De angore enim, quo animus improbi hominis oboriente forte inferorum regni suppliciorumque illic sese manentium cogitatione cruciatur, hic non est sermo; idcirco solum se reformidare testatur Jobus. prava scelestorum consulta, quod omnis eorum voluptas morte terminetur; spesque, quas longissimas, ut fit, inchoaverint, horae momento derепente rescindantur. Nimis autem Christi illa vox, quippe quam totidem fere verbis Hebraica reddiderint, ad hujus loci et sententiam et formam accommodata esse videtur, quam quod fortuito accidissee opiner.

v. 15. שְׂרִידָיו בְּמִוֶּת יִקְבְּרוּ וְאֵלֵמֶתָיו לֹא תִבְכֶּינָה

In hocce difficillimo versu explicando ad veterum interpretum rationem, a recentioribus, si quid judico, immerito desertam redeundum esse arbitror. Doctissimus Umbreitius voce מִוֶּת pestem significari putat, inde opinionis suae argumenta repetens, quod in hoc versu aliquid oppositi inesse videatur, quo duobus supremi obitus generibus in superiore versu memoratis supplementi quid ad perficiendam ultimi exitii imaginem accedat, ut non solum bello aut fame sed etiam mortifera lue de medio tolli dicantur flagitiosorum posteri. Quam ob rem שְׂרִידָיו eos esse arbitratur, quibus ideo solum

*) Εἰτε δὲ αὐτῷ ὁ Θεὸς Ἀγγον, ταύτην τῇ νυκτὶ τῇ ψυχὴν σου ἀπαιτοῦσαν ἀπὸ σοῦ· ἃ δὲ ἠτοίμασας, εἰναι ἔσονται;

ferrum in acie sive fames in obsidionibus vel vitae castrensis miseria percerit, ut mox quamvis bellorum superstites dira pestis absumeret. Licet vero nihil obest quin ii, qui incolumes ex capitali quodam discrimine evaserint, שרייר, residui, reliqui, appellentur, hoc loco tamen pronomem suffixum propter sententiarum nexum necessario ad ipsos improbos parentes referendum, si illud vocabulum ita interpreteris, parum convenire videtur. Quum enim aperte de iis sceleratis mentio injiciatur, qui ipsi quidem nihil detrimenti capiant, quorum tamen soboles post eos affligatur, parum consentaneum est aliquid memorari, unde ipsis dolor insidere possit. Illa vero pronominis suffixi accessio tunc modo ad parentes pertineret, si cladis, qua filii nepotesve perimerentur, ipsi testes essent. Si quis enim in meum beneficium (aliud quid enim pronomem illud praeter dativum commodi hoc loco significare non posset) in vita conservetur, recte inde colligas memet ipsum etiam nunc in vivis esse. Aegre igitur aliud quid ex voce שרייר extraheris, quam, ut olim plurimi commentatorum opinati sunt, filios nepotesve, a sceleratis hominibus, postquam fato functi sunt, relictos, sive iis superstites. Versus 15 igitur simpliciter pro ampliore prioris versus expositione habendus esse videtur, qua praeter mortem eorum, qui male auspicata sceleratorum stirpe procreati sunt, etiam exterior illius mortis facies atque adspectus et illud, quod ipsam mortem subsequatur, significetur. Quamobrem cum antiquis commentatoribus facio, qui verba „במות יקברו“ de mortuis insepultis, quibus ipsa illa dira necessitas, qua rebus terrestribus exempti sunt, pro libitinario atque vespillone est, acceperunt. Exanima corpora, temere, ut vulturibus atque vermibus praedae sint, projecta satis convenienter ipsa morte sepeliri dicuntur. Viduas autem (pronomem suffixum quamvis tertiae personae singularis unice ad liberos sive nepotes illos, tamquam ad unum collectivum trahi posse sponte patet) eos non lugere ait poeta, ut bello interemtis justo funere carere significet, quippe quibus nullae praeficae lessum canant, ne uxores quidem, quas tristes desolatasque relinquunt, lacrima sua favillam tinguere aut sandapilam feralibus honoribus exornare possint. Caesos enim hostes inhumatos relinquere ultimae apud veteres, qua victores fuis a se fugatisque illudebant, insolentiae fuisse constat.

Jam in ea, quam supra proposuimus, cap. XXVII. interpretatione nihil inesse opinamur, quo quis propter spretum linguae ingenium migratasve grammaticae leges offendatur. Mirum potius videtur, quo modo fieri poterit, ut plurimi interpretum iique recentiores haec ita accipienda esse crederent, quasi aperte Jobus sibi praevaricaretur et missa facta priore sua sententia diversam subito rationem amplecteretur. Quem si vel maxime eorum, quae paullo ante locutus erat, poenituisse praesentiorumque ei in flagitiosis castigandis numinis vindictam quam in superiore disputatione visam esse largiari, illud certe nequaquam in hominem, qui de divina justitia veraque vicissitudinis per omnia terrestria dominantis ratione recte sentiat, cadere fatendum erit, ut certo quodam fati instituto posteros noxae a majoribus admissae non participes, quicquid generis auctores deliquissent, miserrima rerum conversione plecti contenderet. Frandis, quae in hisce interpretandis commentatores in transversum abstulisse videtur, originem in v. 11. quaerendam esse censeo. Quum enim Jobus, velle se adversariis, quae divino instinctu ipse perspexerit, impertire, profiteatur, nec eos quidquam de summi numinis, quo omnia moderetur, consilio celaturum esse affirmet, illud ad ea, quae e vestigio subsequuntur, pertinere arbitrantur. Enimvero, quae ipsi jam sua sponte identidem vociferati erant, adversariis tamquam nova a se demum inventa ultro praecire quomodo ille nisi stolidae arrogantiae aut prorsus delirantis animi notam subiturus sibi sumere poterat? Nihil autem planius magisque consentaneum, quam hunc verum pro praefatiuncula quadam eorum haberi, quae inde a cap. XXVIII. usque ad finem orationis Jobi edisseruntur, quippe quae omnia in eo versentur, ut divina sapientia pro suo, quod nemo mortalium terrestri hariolatione conjectare judiciove metiri possit, arbitrio omnia regens atque dispensans altior et sublimior praedicetur, quam cui luscitiosi mortales Cimmeriis tenebris obvoluti obtreclare sustineant.

Facile quidem subolet, quod diversae opinionis forsitan vindices, nostram rationem ut evertant, prompturi sint. Dixerit quispiam, totam Jobi commentationem in novissimis libri partibus eo spectare, ut hominis nihil in rebus divinis atque a sensuum perceptione remotis suo oculorum visu cernentis imbecillitas prae Dei sapientia despicatui habeatur; quae vero tandem illa supremae mentis intelligentia sit quibusque legibus obsequatur, prorsus reticere; Jobum igitur, nisi proxime subjuncta veram animi ejus sententiam contineant, prooemio illo aliquid in se recipere, quod postmodum neque praestet, neque revera praestare possit. Enimvero ita fert ejusmodi disputationum natura, ut falsae potius opiniones relegantur, quam perspecti aliquid atque explorati

quasi de tripode sive de cathedra asseratur, nec sane, ut hoc utar, magno Platoni quisquam crimini verterit, quod in compluribus dialogis suis a docendo sibi temperavit, et assensionem a temeraria ratiocinatione vanisque commentis cohibuit. Nescire enim melius quam vanam scientiae mancae atque infirmæ ostentare speciem. Veras, cur Deus vel integerrimum quemque et sanctissimum interdum sævissimis dolorum cruciatibus conflictari aut patiatur aut jubeat, rationes domi habet reconditas nec quemquam procaci conjectura æternæ sapientiæ adyta temerare decet, et in eo subsistendum, ut divinam rerum intelligentiam nostra majorem esse confiteamur. Igitur non aliud excogitari potest rerum adversarum iniquæque fortunæ præter ingenuam suæ cujusque ignorantiae confessionem solatium, quam Persiarum illud: „compositum jus fasque animo sanctique recessus mentis et incoctum generoso pectus honesto.“ Ultra se sapere negat Jobus, neque nostrum cuiquam splendidam ejus ignorantiam prava orationis, qua usus est, interpretatione sublevare licet. Quicquid caliginosa nocte premit Deus, ne præpostero omnia ad tuæ animi egestatis modulum exigendi pruritu sub divum rapias! en totius Jobi disputationis summam ultimumque præclari carminis finem! Quod Jobum superiores suas de improborum in media scelerum turpitudine laete efflorescentium secundaque fortuna ferocientium frequentia observationes nimia iræ excandescencia acerbiores quam veriores effluisse jactant, delassata vero adversariorum acrimonia et ipsum paullatim respiscere eorumque doctrinæ sedato jam pectoris tumultu ingenue atque placide adstipulari dicunt, vide ne ad virulentissimas, quibus cap. XXX. principio in eos invehitur, irrisiones parum attenderint, quæ non modo non reconciliatam sed majore potius simultate exulceratum produnt animum. Ipsos enim hominis natales contumelia adspargere eumque abjectissimis grassatoribus æquiparare quis placidi esse animi mentisque ad se redeuntis lenem tranquillitatem significare contendat? *) Quæ quum ita sint, omnes interpretum

*) Ut magnæ illi coenæ collatiivæ, quam interpretationum ad dilucidandas salebrosissimi hujus loci tenebras propositarum historia exhibet, nostram quoque symbolam adjiciamus et undeviginti a Schultensio in vasto commentarii sui horreo recensitis explanationibus, ad quas vicesima nuper Umbreitii accessit, unetvicesimam ex nostra qualicunque penu subjungamus, illud primum accuratius perpensum velimus, inter כַּח יוֹם atque כִּי יוֹם certo certius oppositionem aliquam quaerendam esse, ita ut adolescentia et senectus artiore aliqua vicissitudine ad se invicem referantur. Deinde אֲכַל hoc loco ad rei alicujus irritæ et supervacaneæ abjectam contentamque conditionem pertinere statuimus, ut in narratiuncula illa de Jesu Christo cum Zachæo colloquente eique ad hospitii usum, quo ipsum domi excepturus esset, condicente eadem significatio Graeco ἀπολωλός subesse videtur. (Luc. XIX. 10. ἡλθε γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ζητῆσαι καὶ σῶσαι τὸ ἀπολωλός.) Quodsi enim magnus ille animorum in-

discordes, ut videntur, Jobi de ea, qua Deus in homines flagitiosos citra tumultum consulit, ratione opiniones inter se conciliandi conatus prorsus irritos esse, facere non possumus quin ea, qua in tam abstrusi argumenti tractatione par est, verecundia profiteamur, si quis contrariae sententiae firmitus quam adhuc usu venit, fulciendae idonea in medium tulerit, aliena nostris mutare ne panto quidem temporis tergiversaturi.

geniorumque conjector Zachaeum revera hominem depravatum perditumque habuisset, neque tanto honore ipse eum dignaturus fuisset, neque alter tam effusa laetitia divinum vivendi praeceptorem in aedes suas deduxisset; imo potius id agebat Christus, ut propalam se eorum quos Israelitarum omnes in vectigalibus exigendis colligendisque occupatos in odio habentium simulas atque invidia insectaretur, vindicem sospitatoreque profiteretur. Hanc igitur fere esse hujus versiculi sententiam credo: „quo mihi vegeta eorum aetas, in quibus vel provectioris aevi auctoritas irrita atque despicui habenda foret!“ Significat enim Jobus, et juniores esse amicos secum disputantes quam quorum opinionibus multum tribui possit, et tam imbecilli judicii hebetisque ingenii ut ne maturiorum quidem annorum usu experientia quidquam profecturi sint. In ipsa voce כִּלְח aliquid mihi inesse videtur, ex quo hoc loco id aetatis, unde uberiorem rerum humanarum et argutiore judicio emendatam merito expectesscientiam, obliqua quadam significatione innui colligatur. Quum enim כִּלְח proprie de facie ringendo paulum distorta usurpetur, substantivum a verbo ductum illum mortalis aevi gradum denotare videtur, quem adsecuti plerumque ad eam rerum ad spectabilium in perpetua fortunae vicissitudine posituram despicientiam pervenimus, ut quicquid nobis alii ve acciderit naso suspendentes adunco delusae saepe spei exiguique quem ex conatibus molitionibusque nostris perceperimus, fructus acerbitates lenta sanna amarulentoque risu quasi solemur. Igitur non temere hoc loco כִּלְח potius quam זָקֵן sive זָקֵים sive aliud quid, sed consulto eam ob rem positum esse crediderim, ut per δεινόςπον illud stultis adversariis provectioris senectutis, si usque eo forte vitam produxissent, tribueretur aliquod vocabulo emolumentum, quo reapse carerent. Umbreitius quidem putat, כִּלְח hic significare senectatem egenam atque inopem, et אָבָר pertinere ad conditionem miseram atque contemptam, omni auxilio destitutam, quasi Jobus amicis aniam durum, illactimabilem, ab omni vel atrocissimi infortunii saevissimaeque calamitatis miseratione alienum criminali dederit. Atenim sententiarum continuatio ab hac verborum Hebraicorum intelligendorum ratione abhorre videtur, quum superiora aequae ac sequentia in abjectissima sordidissimaque istorum hominum socordia potius et stultitia quam ferocia atque crudelitate significanda versentur. Ceterum כִּלְח יום hic, ut Umbreitio placuit, ad corporis robur recte trahi, aegre mihi persuadeo; sua sponte enim patebat neque ab Jobo dedita opera asseverari oportebat, corpore sibi neminem, morbo omni arte humana superiore laboranti medelam lenimenve afferre posse. Ut tamen hasce difficultates missas faciam, Jobumque corporis modo inani mole ferocientes, non animi virtutibus exornatos deridere adversarios largiar, id saltem incommodi supererit, quod sic duorum versus incisorum reciprocatio prorsus perit; ocellus enim adversus opem implorantis miseriae querelas animi vituperatio longissime abest, quum contra ex nostra ratione verus membrorum parallelimus, antitheticum dico, in cogitatorum oppositione luculenter conspiciatur.

Corrigenda:

P. 6. pro עַל lege עַל P. 7. pro בִּי lege בִּי P. 24. pro quippe quam lege quippe qua.
Ibidem pro reddiderint lege reddiderit. *Ibidem* pro יִאֲרָם־מִכְתִּיר lege יִאֲרָם־מִכְתִּיר